

Van de Ijstijd tot in de Tegenwoordige Tijd

Over de geschiedenis van de grond van Tuinderij Zonnewending

Evelien Schipper-Middeljans - 4 december 2024

Op 1 maart 2024 was de sleuteloverdracht van het land aan de Burg. Legroweg 46 te Eelde aan de nieuwe eigenaren. Sinds het voorjaar pacht Stichting Zonnewending de grond. Aan de sleutelhanger van het hek hing toen een grote rode aardbei van stof. Dat was geen toeval achteraf. Want na wat historisch onderzoek over de geschiedenis van de grond, bleek dat vroeger hier aardbeien werden geteeld. Op vrijdag 21 juni 2024 hielden we de eerste keer een Zomerzonnewende bijeenkomst op het land. Daar gaf ik onderstaande vertelling over wat de grond verbindt met ons, over de geschiedenis van dit stuk grond en omstreken, vroeger en nu. Mijn verhaal heb ik later nog uitgebreid met meer historische gegevens.

Op de afsplitsing van de Hondsrug

We gaan eerst even heel ver terug in de tijd. Door de verschillende ijstijden heen werd onder andere de Hondsrug gevormd door het kruisende ijs. Zo'n 150.000 tot 130.000 jaar geleden was de Saalien de voorlaatste ijstijd. Wij zitten in Eelde hier op een afsplitsing van de Hondsrug, namelijk De Tynaarlo-rug. Zo is er ook bijvoorbeeld een aftakking bij Zeijen, de Zeijerrug.

De grond die we gaan bewerken voor onze zelfoogsttuin Zonnewending ligt op het Grote Veen, waar vroeger veel water was. Het ging van nat veen, hoogveen tot afgegraven veen: dat werd gebruikt als turf om de kachels mee warm te stoken, bijvoorbeeld. Onder ons land ligt een leemlaag. Die zorgt ervoor dat het land vochtig blijft.

Langs dit Grote Veen liep de oude holle zandweg, de Weeakkerweg. Wee betekent wig. Maar ook Wy, dat is ook Wee, wat helend, energierijk en voedingsrijk betekent. Wee betekent ook weide en wilgenhout.

4900 jaar voor Christus (v. Chr.) was in Drenthe de Trechterbekercultuur bekend. Zij lieten ons een bijzondere en tastbare erfenis na: de Hunebedden. In totaal zijn er 53 in Drenthe.

Boerenleven kwam op gang

Rond 1900 tot 1800 jaar v. Chr. (Bronstijd genoemd) kwamen er meer kleine nederzettingen en het boerenleven kwam wat meer op gang. In de IJzertijd, van 800 tot 100 jaar v. Chr., ging die ontwikkeling verder. De boeren maakten hun 'plaggenhutten' van wilgentenen, riet en klei. Deze mensen kwamen vanuit verschillende Germaanse stammen. Zij richtten zich met name op de landbouw en een beetje handel. Sombere veengebieden, werd er over deze provincie gezegd. Dit boezemde angst in, dat woeste Drenthe.

Komst van Christenen en Romeinen

Rond de 5^e tot 10^e eeuw na Christus werden velen gedwongen zich te bekeren tot het Christendom. Ook de Romeinen kwamen hier in deze streek. Zij richtten zich met name op handel en oorlog. De nederzettingen werden groter. De plaatsnaam Eelde kwam als oudste vermelding in kerkboeken al in 1139 voor. Elethe = Ee_ede = afwatering, in het Fries.

Belangrijk sleuteljaar 1896

We gaan nu in grote stappen door de tijd naar 1896. Dit jaartal is van groot belang voor ons hele gebied! In dit jaar kwam namelijk het eerste waterschap in onze toenmalige gemeente. Hierdoor groeiden de bedrijven steeds meer uit. Door het waterschap ontwikkelde zich in Eelde-Paterswolde de land- en tuinbouw. Ook de bloementeelte groeide steeds verder in ons gebied. Er kwamen meer gemengde bedrijven. Ook op ons land.

Mensen uit andere delen van Nederland kwamen naar hier. Zo ook de familie Vels. John Klip vertelde mij het mooie verhaal dat zijn opa Vels met zijn zonen vanuit Deutekom naar Haren kwam. Eén zoon bleef in Haren. Die startte een zeepfabriekje aan de Hoornsedijk. Dat liep niet zo goed. Daarna begon hij een aardbeienkwekerij op die plek. Wat daar niet goed ging omdat de zeep de aarde te veel had aangetast.

Paterswoldse aardbeien een begrip

Op de plek waar nu serviceflat Noordwijk staat, naast Chinees restaurant Lotus bij de rotonde naar Groningen en Haren, bleek betere grond voor aardbeienteelt te zijn en gingen steeds meer tuinders daar telen. Daar liep het heel goed. Ook op de plaats waar de wijk Nieuwe Akkers is, werden aardbeien geteeld.

Op het perceel waar onze zelfoogsttuin Zonnewending komt, werden ook aardbeien en asperges geteeld door Egbert Weemhoff. Rond 1926 ging hij met een fietskar naar Groningen om daar zijn aardbeien te verkopen. Er kwamen steeds meer aardbeientelers in ons dorp. De aardbeien uit Paterswolde werden een begrip.

*Proefveld voor de aspergeteelt aan de Weeakkerweg/ Legroweg te Eelde. V.l.n.r.: Egbert Weemhoff, Freerkien Offringa-Weemhoff en Hendrik Schuurman bij de oogst van asperges
Datering: 1934-1944*

Even een sprong in de familiegeschiedenis van Weemhoff. Anneke, de dochter van Egbert Weemhoff, trouwde rond 1995 met Jan Steenbergen, die eind 2007 het perceel kocht waar wij nu onze zelfoogsttuin Zonnewending willen realiseren. Jans Weemhoff, de broer van Anneke, en zijn dochter Trees pachtten de grond van Steenbergen. Familie Weemhoff en Jan Steenbergen waren enorme liefhebbers van paarden. Niet alleen paarden, ook schapen, koeien en een verdwaalde pony werden op het land gehouden. Jans' hobby waren de schapen en zijn dochter Trees hield zich bezig met de paarden. Jans kon heel erg goed met de dieren communiceren. Hij liet ook kinderen van de Bladergroenschool omgaan met de dieren. Veel mensen uit het dorp genoten van het geboren worden van veulentjes en de bedrijvigheid. Vader Jans en dochter Trees bouwden samen de paardenstal die hier op het terrein staat. Dat wordt te zijner tijd onze BIO-kantine.

Eerste Dorpshuis van Nederland

Weer terug naar begin vorige eeuw: in 1911 vestigde zich het echtpaar Bähler-Boerma op het Landgoed Lemferdinge. Hij was dominee en ging met

emeritaat (pensioen). Het echtpaar leefde vanuit de principes van Tolstoj: eenvoudig leven volgens een elementaire christelijke ethiek, dat betekende onder andere vegetarisch eten, zich van alcohol onthouden, kuis en ingetogen leven en pacifisme.

In 1915 in Paterswolde werd het eerste Dorpshuis van Nederland geopend. Mevrouw Gesina Bähler-Boerma, ooit dochter van een Groningse Herenboer, was mede-initiator van dit dorpshuis. We kunnen haar dus een pionier noemen op het gebied van 'dorpshuiswerk'.

In de statuten van Ons Dorpshuis is vermeld: "Het lichamelijk, geestelijk en maatschappelijk welzijn van de dorpsbewoners te bevorderen."

Met de komst van Ons Dorpshuis volgden in die tijd door heel Nederland meer van dit soort dorpshuizen. Die waren vooral gericht op huishoudelijke en persoonlijke vorming: hygiëne, voedselbereiding, kleuteronderwijs, nijverheidsonderwijs voor meisjes. In de kern ging het om 'volksverheffing'. Opvallend dat deze 'verheffing' blijkbaar via de meisjes en vrouwen moest gaan in die tijd...

Van een wintercursus tot een échte Tuinbouwschool

In Ons Dorpshuis ging Gesina eerst zelf lessen geven op natuur- en kunstgebied. Daarnaast betrok ze stagiaires van mevrouw Emilie Knappert. Zij was een pionier in ons land op gebied van volksontwikkelingswerk en maatschappelijk werk. Emilie was in die tijd directrice van de School voor maatschappelijk werk in Amsterdam (de latere sociale academie). Gesina was geïnspireerd door het werk van Emilie. De stagiaires uit het Westen van Nederland gaven les aan kinderen en adolescenten: gymnastiek, tekenen, handenarbeid, kindermuziek en -literatuur. Voor volwassen vrouwen werden lessen hygiëne, voedingsleer en koken gegeven. In het Dorpshuis was ook de start van de bibliotheek.

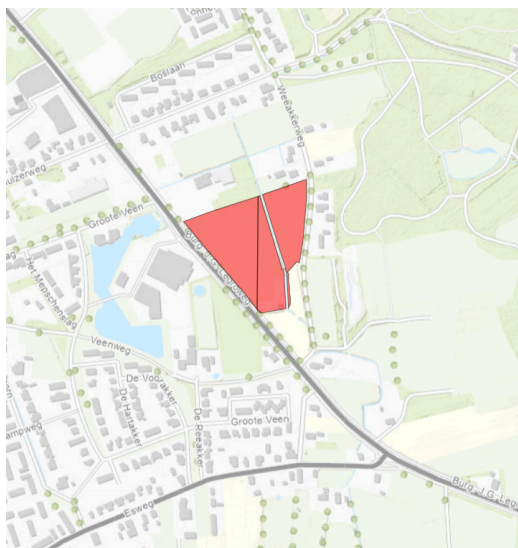
Het Dorpshuisbestuur wilde een eigen afdeling Tuinbouwonderwijs. In 1918 startten ze daarom een wintercursus Tuinbouw. Op 5 december 1921 kwam uit Den Haag toestemming om in Ons Dorpshuis een tuinbouwschool te openen (dit werd het latere Terra College). In mei 1922 startten de eerste lessen. Het schoolgebouw waar het eerst les werd gegeven stond op de hoek van de Hoofdweg en Bähler Boermalaan. Dat is afgebroken omdat de Burg. Legroweg werd aangelegd, die er dwars doorheen liep. Later in augustus 1937 verhuisde de tuinbouwschool naar de Schoollaan in het gebouw wat nu de Notenkraker

heet. En dan in augustus 1969 verhuisde de opleiding naar een geheel nieuwe en moderne locatie aan de Burg. Legroweg, het huidige Terra College.

Aanleg Burgemeester Legroweg

De Weeakkerweg liep vroeger in het verlengde van de Steenakkerweg naar de Esweg. Totdat de Burg. Legroweg werd aangelegd in de jaren 1932-1935. Toen sloot de Weeakkerweg hierop aan. De Burg. Legroweg werd de doorgaande verbinding tussen Groningen en Eelde tot de rotonde bij de Punt. Voorheen vervulde de Vosbergerlaan, door Landgoed Vosbergen, rechts van de 'witte villa', tot aan het Tolbuis nabij vliegveld Eelde, deze doorgaande functie.

*De grond is gelegen rechts van Burg. Legroweg en links van Weeakkerweg (zie rode driehoek).
Burg. Legroweg loopt linksboven richting Rotonde Hoofdweg Paterswolde*

Burg. Legroweg loopt rechtsonder richting vliegveld Eelde, tot aan de rotonde bij de Punt

Canadese schuttersput in onze grond

Aan het eind van de Tweede Wereldoorlog werden de Canadezen, die ons kwamen bevrijden, gelegerd op ons perceel. Links van onze oprit (nummer 46) hadden zij een Schuttersput gegraven. Daar deden zij een deel van hun wapens in om ze ooit weer op te halen. Dat is nooit gebeurd. Pas in 2005/2006 is de schuttersput door de gemeente leeggehaald.

Zonnewending in een stroomversnelling

Ons verhaal begon met de wens van een groepje mensen om in ons dorp Eelde-Paterswolde een zelfoogsttuin te realiseren. Ter inspiratie, zijn zij naar een voorlichtingsavond van de Herenboeren in Assen geweest in januari 2020. En in

mei van dat jaar brachten ze een bezoek aan het perceel aldaar. Het groepje kwam tot de slotsom om in ons eigen dorp een biologische tuinderij te realiseren. Er werd van alles onderzocht aan ideeën en mogelijkheden. Er ontstond een kerngroep met de naam Samen Leven en Delen.

Sinds de eerste informatiebijeenkomst in het najaar van 2021 meldden zich steeds meer mensen die belangstelling voor onze ideeën hadden. We gingen actief aan de slag op zoek naar grond. Op 21 december 2021, de winterzonnwende, ontstond de naam Zonnwending. De Stichting Zonnwending werd op 12 april 2022 opgericht.

Contacten met de Gemeente Tynaarlo, Provincie en andere organisaties werden gelegd en er volgden vele gesprekken. In november 2023 kwam een perfect stuk land te koop, tussen de Burg. Legroweg en de Weeakkerweg (zie de rode driehoek op de foto, pag 5). In december 2023 benaderde het bestuur van Werkgroep Landschap en Natuur Eelde (WLNE) ons, want die zochten grond om een voedselbos te realiseren. Beide besturen kozen ervoor om met elkaar op te gaan trekken om de grond te verkrijgen. Toen kwamen we in een stroomversnelling.

Vrijwilligers van zelfoogsttuin Zonnwending zaaien de eerste groenbemesters in de grond aan de Burg.Legroweg/ Weeakkerweg. Datering: 20 mei 2024

De grond werd begin 2024 door particuliere eigenaren aangekocht. Stichting Zonnwending pacht inmiddels de grond. Hoe mooi is het, dat wij nu op deze grond een biologische tuinderij zijn begonnen, waar de 'oude' Weemhoff ooit aardbeien en asperges teelde (zie foto, pag 3). En, dat wij ook educatie willen gaan geven aan kinderen tot aan ouderen toe. Zo komt de cirkel van het verleden en het heden mooi rond.

Het heden kan niet zonder het verleden

Om mijn verhaal af te ronden tijdens de Zomerzonnnewende op 21 juni 2024 kregen de aanwezigen verse biologische aardbeien om met elkaar van te genieten. Om de hele verre geschiedenis van de grond (vanaf de ijstijd tot het heden) te verbinden in een tastbaar symbool heb ik een versteende zee-ezel van 60 miljoen jaar oud geschonken aan de stichting en alle mensen betrokken bij de Tuinderij Zonnnewending. Volgens Filosoof Augustinus (354-430 na Chr.) kan het heden niet zonder het verleden en de toekomst...

*Evelien Schipper-Middeljans, vrijwilliger bij Zonnnewending
Eelde-Paterswolde, 4 december 2024*

Geraadpleegde bronnen

1. Ol Eel, Stichting Historische Vereniging Eelde/Paterswolde | In mei en juni 2024 bezocht om door hun bronnen te grasduinen en gesprekken gevoerd met Nico Harms en John Klip.
2. Diverse websites bezocht, via Google zoeken | Germaanse stammen in Duitsland en Nederland, waren Heidenen. Tussen de 5^e en 10^e eeuw worden veel Germaanse volkeren gedwongen bekeerd tot het Christendom. Germaanse traditie zijn o.a. Palmpassen takken versieren op Palmzondag, Meiboom versieren en dansen om de boom.
3. Website Wikipedia | Gesina Boerma: https://nl.wikipedia.org/wiki/Gesina_Boerma
4. Website Wikipedia | Emilie Knappert: https://nl.wikipedia.org/wiki/Emilie_Knappert
5. Atlas | Kleine Schoolatlas Der Geheele Aarde, in 48 kaarten en 50 platen, P.R. Bos en J.F. Niermeyer - Uitgave J.B. Wolters Uitgeversmaatschappij, 36e druk, 1931
6. Atlas | Atlas Der Gehele Aarde, in 48 kaarten en vele bijkarten, Bos-Zeeman - Uitgave P. Noordhoff N.V., 36e druk, 1961
7. Foto | Proefveld voor de aspergeteelt aan de Weeakkerweg/Legroweg te Eelde, 1934-1944 - Collectie Historische Vereniging Ol Eel
8. Plaatjes Album | Een reis door het Verleden - Uitgave Jumbo Pepping Eelde en Historische Vereniging Ol Eel, 2023
9. Boekje | 60 jaar Onderwijscentrum voor land- en tuinbouw te Eelde 1922-1982 - Uitgave Onderwijscentrum voor land- en tuinbouw, 1982

10. Boek | Voor den Opbouw van Drenthe; Vrouwen, maatschappelijk werk en modernisering in Drenthe 1915-1951 - Margrith Wilke - Drentse Historische Reeks 9 - Uitgave Koninklijke van Gorcum BV, Stichting Het Drentse Boek en Historische Vereniging Drenthe, 2002

11. Website Zonnewending | Pagina Stichting Zonnewending, onderwerp Ontstaan: <https://zonnewending.nl/stichting-zonnewending/>

12. Jaarverslag Zonnewending 2023 | Hoofdstuk 2 De zoektocht naar grond - Uitgave Stichting Zonnewending, juni 2024 | Website pagina Over ons, onderwerp De Stichting: <https://zonnewending.nl/wp-content/uploads/2024/06/Jaarverslag-2023-Stichting-Zonnewending-final-21-06-2024.pdf>

13. Online Artikel | Filosofie is makkelijker als je denkt: Wat is tijd? - Uitgave Filosofie Magazine, 25 maart 2022 | <https://www.filosofie.nl/filosofie-is-makkelijker-als-je-denkt-tijd>
“...Ook al lijkt alleen het nu echt tegenwoordig, het verleden en de toekomst zijn er ook de hele tijd, volgens Augustinus. Het verleden is in de herinnering aanwezig en de toekomst in onze verwachting. Het heden kan niet eens zonder verleden en toekomst...”

Dankwoord

Alle mensen die een bijdrage hebben geleverd aan de totstandkoming van dit historisch document wil ik hartelijk bedanken! In het bijzonder Nico Harms en John Klip, vrijwilligers van de historische vereniging Ol Eel. Die heb ik uitgebreid gesproken in mei en juni 2024. Erg fijn om met hen te praten over de geschiedenis van de grond en omstreken. Tot slot, Caatje Peeters, vrijwilliger bij Zonnewending, heeft mij fijn ondersteund bij het schrijven van dit historisch document.

Disclaimer

Dit historisch document is met aandacht en zorgvuldigheid tot stand gekomen. Er kunnen aan dit document geen rechten worden ontleend. Zoveel mogelijk gegevens zijn gecheckt. Toestemming is gevraagd aan de genoemde mensen (of familieleden ervan) die konden worden achterhaald. Als informatie in dit document onvolledig is of onjuist, laat het a.u.b. weten via info@zonnewending.nl. Het wordt gewaardeerd als u dit historisch document wilt delen in uw omgeving. - www.zonnewending.nl

